

ROBERT KOLEJ'DE OKUYAN TÜRK ÖĞRENCİLERİN SOSYAL ARKA PLANLARI (1863-1971)*

E. Evrim ŞENCAN GÜRTUNCA**

Öz

Bu çalışmanın konusu, Robert Kolej'de, 1863-1971 yılları arasında okuyan Türk öğrencilerin sosyal arka planlarının değerlendirilmesidir. Elit bir grup olarak tanımlanan Kolej öğrencilerinin, bu durumunun aileden mi geldiği, yoksa, Kolej eğitimi sayesinde mi edinildiğinin tespiti, çalışmanın amacını teşkil etmektedir. Böylece, zaten elit gruba dâhil iseler, sosyal statülerini devam ettirdikleri; dâhil değil iseler, Kolej eğitiminin öğrencilere elit olma şansı verdiği sonucuna ulaşılabacaktır. Çalışmada, Robert Kolej arşivinde muhafaza edilen öğrenci dosyaları ile öğrenci kayıt defterlerinden istifade edilmiş ve zikredilen tarih aralığında Kolej'de okuduğu tespit edilen 5.120 Türk öğrenciye ait 52.310 adet belge taranmıştır. Bu belgeler; iyi tanımlanmış bir gruba dâhil olmuş kişiler hakkında veri toplamak ve bunları topluca değerlendirmek için kullanılan prosopografi (grup biyografisi) metodu ile analiz edilmiştir. Bu yöntemle edinilen veriler, çalışmanın birincil kaynağını oluşturmuş; verilerden elde edilen bilgileri desteklemek için, genelinde yabancı okullar, özelinde Robert Kolej ile ilgili yapılmış diğer çalışmalardan faydalanılmıştır.

Elde edilen netice şudur: Öğrencilerin büyük çoğunluğu büyük şehirlerden Kolej'e gelmişlerdir. Küçük ve orta ölçekli şehirlerden geliyorsa da, bu şehirlerin, çoğunlukla diğer yabancı okullara ev sahipliği yapan yerler olduğu tespit edilmiştir. Başta üst düzey devlet memurlarından oluşan ve çoğunlukla batı dillerine hakim olan üst sınıf ailelerin çocuklarını Kolej'e gönderdiği de, araştırmanın diğer bir neticesidir.

Anahtar Kelimeler: Robert Kolej, Türk Öğrenciler, Eğitim Tarihi, Yabancı Okullar.

* Bu çalışma, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yabancı Okullar: Robert Kolej'de Okuyan Türk Öğrenciler Üzerine Prosopografik Bir Çalışma (1863-1971)" adlı TÜBİTAK 1001 Araştırma projesi (Proje No: 113K135) kapsamında hazırlanan ve aynı adı taşıyan doktora tezinden derlenmiştir. Projede araştırmacı olarak görev alan yazar, doktora tezine ve bu çalışmaya katkılarında dolayı TÜBİTAK'a teşekkür etmektedir.

** Dr., Başkent Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi.
E-mail: evrimsencangurtunca@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9807-1338>.

Makalenin Geliş Tarihi: 08.01.2018, Makalenin Kabul Ediliş Tarihi: 09.04.2018.

Abstract

SOCIAL BACKGROUNDS OF TURKISH STUDENTS WHO STUDIED AT ROBERT COLLEGE (1863-1971)

The subject of this study is to evaluate the social backgrounds of Turkish students who studied at Robert College between the years of 1863 and 1971. The students of the college are identified as an elite group and determination of whether this capacity ran in their family or was gained by virtue of their college education constitutes the objective of this study. Consequently it will be precipitated that they maintain their social status if they are already members of the elite group and if they are not, the college education gives them the chance to be elite. In the study, student files and registers preserved in the archive of Robert College were used and 52.310 documents belonging to 5.120 Turkish students who studied at the College between the aforementioned years were reviewed. These documents were analyzed by means of prosopography method that is used to collect data about people who are included in a well-defined group and evaluate them collectively. The data obtained in this way constituted the primary source of the study and other studies related to foreign schools in general and those specific to Robert College were utilised to support the information obtained from the data.

Conclusion of the study is as follows: A great majority of the students are from metropolises. In case they are from small or medium-scale cities, it is determined that these cities mostly host other foreign schools. Another conclusion of the study is that the upper class families, top government officials being in the first place, who have largely a good command of western languages enroll their children in the college.

Keywords: *Robert College, Turkish Students, History of Education, Foreign Schools.*

Giriş

Osmanlı Devleti’nin, birçok alanda çözülme noktası olarak kabul edilen Tanzimat Döneminin ikinci yarısında sayısı hızla artan yabancı okullardan biri olan Robert Kolej (bundan sonra RC olarak kısaltılacaktır); hem Osmanlı, hem Cumhuriyet döneminde varlığını sürdürmüş ve kültürünü gerek yabancı gerekse de Türk öğrencilerinin hayatlarına nüfuz ettirmiş en önemli eğitim kurumlarından biridir. Modernite programı çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir proje olan Robert Kolej’in diğer yabancı okullardan farkı; hem herhangi bir misyoner teşkilatına bağlı olmadan kurulması, hem de eğitim müfredatının gelenekselin dışında olmasıdır. Bunun yanında,

çok yönlülüğü ve din ayırımı yapmadan herkese kapılarını açmış olması, onu çağdaşı diğer yabancı okullardan ayırmaktadır.¹

Amerika'dan uzakta, İstanbul'da, Sultan Abdülaziz döneminin (1861-1876) süregeldiği dönemde, New York'lu zengin tüccar Christopher Robert ile hayırsever Protestan misyoner Cyrus Hamlin² tarafından 1863 yılında açılan Robert Kolej'in 155 yıllık tarihinde, gerek Osmanlı Devleti, gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin geçirdiği çalkantılı siyasi dönemlerde mezunlarının kendi toplumlarının elit ve aydın sınıf kitlesini oluşturması birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bu temayüz etme durumuna, öğrencilerin Kolej öncesinde şekillendikleri aile vb. ortamların herhangi bir katkısının olup olmadığı sorusuna yanıt bulmak için, öğrencilerin sosyal arka planları incelemeye alınmıştır. Araştırma için kullanılan verilerin tamamı, Robert Kolej Arşivi'nde (İstanbul) yer alan öğrencilerle ilgili belgelerden derlenmiştir. Edinilen 52.310 adet belge, iyi tanımlanmış bir gruptaki bireylerin toplu biçimde çalışılarak grup davranışının ortaya konulmasını amaçlayan prosopografi metodu dahilinde çalışılmış ve tasnif edilerek 108 ayrı belge türü belirlenmiştir. Bu belgelerden elde edilen veriler, özel olarak geliştirilmiş PROSOPO adlı bir veri tabanına kaydedilmiştir. Bu veritabanından, ihtiyaç doğrultusunda bilgiler çekilmiş ve en nihayetinde 1863-1971 yılları arasında RC'de, 5.120 Türk öğrencinin okuduğu tespit edilmiştir. Çalışmamız, bu 5.120 Türk öğrencinin sosyal arka planlarının tespitini içermektedir.

Öğrencilerin doğdukları yerlerde hayatlarını sürdürmüş olduğu kabul edilirse; doğum yerleri o öğrencinin hayat şartlarını belirlemek bakımından önemli olmakta ve Kolej'den önce nasıl bir atmosferde büyüdüklarının, böylece Kolej'e hangi şartlarda yetişerek geldiklerinin tespit edilmesine yardımcı olmaktadır. Bu tespite öğrencilerin babalarının meslekleri, ailelerinin ikamet adresleri ve ailelerinin bildiği dillerle ilgili edinilen bilgiler de eklenince, öğrencilerin sosyal arka planları hakkında fikir sahibi olacak kadar veri toplanmış olmakta ve Kolej'de okuyan öğrencilerin karakterinin şekillendiği aile yapısı, buldukları sosyal sınıf, diğer bir ifadeyle sosyal arka planları ortaya çıkmaktadır.

¹ George Washburn, **Fifty Years in Constantinople**, Press Cambridge, 1909, s. 16.

² Cyrus Hamlin ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Cyrus Hamlin, **My Life and Times**, New York Public Library, 1893.

Bu açıdan bakıldığında, en doğru ve geçerli tespiti yapabilmek için Robert Kolej’de okuyan Türk öğrencilerin sırasıyla önce doğum yerleri, ardından babalarının meslekleri, ailelerinin adresleri ve en nihayetinde ailelerin bildiği diller incelenecektir.

1. Öğrencilerin Doğum Yerleri

RC arşivinde tasniflenmiş öğrenci dosyaları ve kayıt defterlerinde, öğrencilerin okula kayıt yaptırırken doldurduğu formlarda doğum yerlerine ait veriler bulunmaktadır. Bu veriler, tarafımızca taranmış ve Osmanlı (1863-1922) ve Cumhuriyet (1922-1971) olarak iki dönemde incelenmiştir. Değişimleri sağlıklı gözlemleyebilmek için Cumhuriyet dönemi de kendi içinde onar yıllık kısımlara ayrılmıştır. Amaç, hangi dönemlerde öğrencilerin nerelerden geldiklerini tespit etmektir. Öğrencilerin doğum yerleri, büyüdükleri ortamı daha detaylı incelemeye fırsat vermesi için, sadece yıllara göre değil, aynı zamanda dört ayrı kategori halinde tasniflenmiştir: Büyük Şehirler, Orta ve Küçük Ölçekli Şehirler, İlçeler ve Yabancı Ülkeler. Uzun süren bir çalışma sonucu yapılan tasnifleme sonucu oluşturulan ve öğrencilerin doğum yerlerinin yıllara göre genel dağılımı görülen aşağıdaki Tablo 1’e göre 2.587 Türk öğrencinin doğum yerleri hakkında bilgimiz vardır. İstanbul, büyük şehirlere dahil olmasına rağmen, Kolej’in bu şehirde olması sebebiyle, bu genel tabloda ayrıca belirtilmiştir. İstanbul haricinde, Ankara, Antalya, Bursa, İzmir ve Trabzon gibi büyük şehirlerde doğanlar 544 kişi, orta ve küçük ölçekli şehirlerde doğanlar ise 565 kişidir (bkz. Tablo 1). İlçeler çok çeşitli olmasına ve Türkiye’nin dört bir yanına dağılmasına rağmen, bu yerleşim birimlerinde doğanların sayısı 332’dir. Yabancı ülkelerde ise 70 kişi doğmuştur. Verilen bu rakamlar ve tablonun bütünü değerlendirildiğinde, şehirlerde doğan öğrenci sayısının ağırlıklı yer tuttuğu, şehirler arasında ise İstanbul ile küçük ve orta ölçekli şehirlerin önde olduğu söylenebilir. Bunun anlamı şudur; RC’nin insan coğrafyası çok geniştir ve Kolej’e okumak için, İstanbul başta olmak üzere Türkiye’nin çoğu yerinden öğrenciler gelmiştir.

Öğrencilerin doğdukları büyük şehirlerin tasniflendiği Tablo 2’ye baktığımızda; büyük şehirlerde en fazla sayıyı 1.076 kişi ile İstanbul’un teşkil ettiğini görmekteyiz. Hem gelen kişi sayısının en fazla, hem Kolej’in bulunduğu şehir, hem de yüzölçümü açısından geniş olup semtleri arasında sosyal sınıf farklılıklarının net olması

sebebiyle, İstanbul'un semtlerine göre dağılımı ayrıca incelenmiş ve Tablo 3'te gösterilmiştir. Bu tabloda ise, İstanbul'da, Üsküdar, Kadıköy ve Fatih semtlerindeki sayı fazlalığı dikkati çekmektedir. Fatih'te Gedikpaşa Amerikan Okulu'nun, Üsküdar'da ise Üsküdar Amerikan Koleji'nin oluşu, ilgi çeken ayrıntılar arasındadır. 2.587 öğrenciden 1.076'sının, diğer bir ifadeyle %41.59'unun İstanbul doğumlu olması, öğrencilerin yarısına yakınının İstanbul'da doğduğunu; yani neredeyse yarısının şehir dışından Kolej'e gelmediğini göstermektedir. Ancak, bu söylemi somutlaştırmak için, bu oranın, ileriki kısımlarda tespit edilecek öğrenci adresleri ile ilgili verilerle beraber değerlendirilmesi gerekmektedir.

İstanbul haricindeki büyük şehirler arasındaki sıralama (Tablo 2), Ankara 271, İzmir 166 ve Bursa 69 öğrenci şeklindedir. Bu sayı hiç şaşırtıcı olmamakla beraber, İstanbul'daki dağılımı da desteklemektedir. İzmir'deki Göztepe Amerikan ve Uluslararası Kolej'den (Smyrna International College), Robert Kolej'e çok sayıda öğrenci transferi yapıldığı bilinmektedir. Özellikle Uluslararası Kolej'de, aynı Üsküdar Kız ve Gedikpaşa Amerikan Kolejlerinde olduğu gibi 1927 yılında, 268 öğrencinin 260'ının, neredeyse tamamının, Türk olduğu tespit edilmiştir.³ İzmir'de doğup Kolej'e geçiş yapan öğrencilerin çoğunun bu okullardan nakledilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bursa Amerikan Koleji'nin 1928 yılında kapatılmasıyla, burada okuyan öğrencilerin büyük bir kısmının yine Robert Kolej'e geçtiği düşünülebilir. Zira 69 kişi bu şehirde doğmuş olup, bu sayının 64'ü Cumhuriyet dönemine denk gelmektedir. Ankara'da bilinen herhangi bir Amerikan okulu bulunmamaktadır. Ancak, 1930'lu yılların başında eğitime başlayan Türk Maarif Cemiyeti'den (TED Ankara Koleji) RC'ye geçiş yapan öğrenci sayısının epey fazla olduğu arşiv belgelerinde görülmüştür. Zira, Ankara doğumlu olup RC'ye gelen öğrenci sayısının tamamı 1934 ve sonrasında, çoğunluğu da 1945-1955 yılları arasına denk gelmektedir.

Öğrencilerin doğduğu orta ölçekli ve küçük şehirlerin dağılımını gösteren Tablo 4'te; Adana 56, Mersin 31, Samsun 30, Eskişehir 28, Kayseri 25 ve Gaziantep 24 öğrenci ile ön sıralarda yer almaktadırlar. Adana'daki sayının fazla oluşu, yine Adana Amerikan Oku-

³ Ayten Sezer Arıç, **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)**, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s. 105.

lu’ndan RC’ye geçiş ile ilgili olabilir. Adana’da doğup gelenlerin neredeyse tamamı 1934 ve sonrasına denk düşmekte olup; 1927 yılında bu okuldaki toplam 154 öğrencinin 125 tanesinin Türk olduğu bilinmektedir.⁴ Mersin’de ise, Tarsus Amerikan Koleji’nin bulunmasını ve öğrencilerin doğdukları yerler sıralamasında ikinci sırada olmasını yine Amerikan kolejleri arası geçişe bağlayabiliriz. Talas Amerikan Koleji Kayseri’deki, Merzifon Amerikan Koleji ise Amasya’daki sayı fazlalığını açıklamaktadır. Keza Gaziantep’te doğan 24 öğrencinin tamamı 1934 ve sonrasında RC’ye gelmiştir. Gaziantep, Cumhuriyet öncesinde 4 yabancı ve 3 azınlık⁵ okulunun yanı sıra, Osmanlı döneminde kurulmuş üçüncü yüksek okul olan Merkezi Türkiye Koleji’ne ev sahipliği yapmıştır.⁶ Cumhuriyet döneminde ise, bu okulların tamamı kapatılmıştır. Kapatılan okullarda hali hazırda okuyan öğrencilerin, benzer bir eğitime devam etmek istemesi de tabiidir. Gaziantep’deki yabancı okulların tamamının Amerikan Okulu olduğunu bildiğimize göre, eğitimlerine devam ederken, okul olarak RC’yi tercih etmeleri şaşırtıcı değildir. Belli başlı bu şehirler haricinde, doğum yeri sıralamasında dikkat çeken sayılara sahip olan Van, Erzurum, Sivas ve Yozgat’ın misyonerlik faaliyetlerinin istasyonları olduğunu belirtmek gerekmektedir.

İlçeler arasında Tarsus’un, 16 öğrenci ile ilk sırada olduğu bilinmektedir. Orta ve küçük ölçekli şehirler kısmında Tarsus’un bağlı olduğu Mersin’deki sayının fazlalığını açıklarken öne sürülen, kolejler arası geçiş söylemini buradaki veri de doğrular mahiyettedir. Yoğunluğu, Adapazarı 13, Bafra 9 öğrenci ile takip etmekte, kalan ilçelerde doğanlar ise birden dokuza kadar değişen sayılarla yer almaktadır. Adapazarı’nda doğanların, İstanbul’a yakınlığı ile Kolej’i tercih etmiş olabilecekleri söylenebilir. Fakat aynı zamanda, Cumhuriyet’le birlikte bu ilçede fabrikalar kurulmaya başlaması (vagon, şeker vb.) ve şehrin sanayileşmeye açılmasına binaen; Adapazarı’nın değişen hayat tarzına daha kolay uyum sağlayan bir nüfus barındırması da Kolej’e olan ilginin diğer bir sebebi olabilir. Zira 1923-1944

⁴ A.e., s. 85.

⁵ Amerikan İlkokulu (1847), Amerikan Kızlar Okulu (1859), Amerikan Kız Koleji (1868), Amerikan Erkek Koleji (1868), Nersisyan (1847), Nizipliyan, Tankara (1853), Hersisyan (1849) Okulları: Süleyman Büyükkarcı, **Türkiye’de Amerikan Okulları**, Konya, Yelken Basın Yayın, 2004, s. 418.

⁶ Özgür Yıldız, **Anadolu’da Amerikan Okulları**, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2016, s. 87-88.

arası burada doğup Kolej'e geçen öğrenci sayısı, toplam sayının tamamını karşılamaktadır.⁷

Türkiye dışında doğup Kolej'e eğitim için gelenler, Tablo 5'de gösterilmiştir. Bu tabloda sırasıyla Bulgaristan 9, ABD 8, Çin ve Yunanistan 7, Makedonya 6 öğrenci ile en yüksek sayıları oluşturmaktadır. Bulgaristan ve ABD'nin ilk sıralarda yer alması beklenen bir durumdur. Kolej hakkında ayrıntılı çalışmalar yapan Orlin Sabev, Kolej'in 1877-1890 yılları arasını, "Bulgar Dönemi" olarak belirlemiştir.⁸ Dolayısıyla, bu dönemde Bulgar öğrencilerin sayısının fazla olması ve Bulgar döneminin yaşanmasının bir devamı olarak, Bulgaristan doğumluların en fazla sayıda olması anlaşılır görünmektedir. İkinci sırada ABD'nin olması da, RC'nin Amerikan okulu olması, eğitim dilinin İngilizce olması ve orada doğan Türklerin kendi memleketlerinde, ABD'de gördükleri ve alıştıkları eğitimi devam ettirmek maksadıyla Kolej'e geldiklerini düşündürmektedir. Tabloya bakıldığında; ABD'den gelen Türk öğrencilerin tamamının Cumhuriyet döneminde Kolej'e intikal ettiği görülmektedir. Burada en ilginç olan, Çin doğumluların sayısının Yunanistan'la aynı olmasıdır. Fark ise; Yunanistan doğumluların tamamının Cumhuriyet'in ilk iki 10 yıllık (1923-1933 ve 1934-1944), Çin doğumluların ise bir sonraki 10 yıllık (1945-1955) dönemde Kolej'e gelmeleridir. Nasıl ki Bulgaristan doğumluları Kolej'de hakim olan Bulgar dönemine bağladıysak, Yunanistan'dan gelenleri de, yine Sabev'in saptaması olan Rum dönemine (1894-1923) bağlayabiliriz.⁹ Zira, 1940'lı yıllardan sonra Yunanistan'dan hiç öğrenci gelmemiştir. Kanaatimizce; bunun en önemli sebebi, 1924 yılında kapatılan Merzifon Amerikan Koleji'nin, eğitimine Selanik'te, Anatolia College ismi altında devam etmesidir. Kolej günümüzde halen eğitim öğretime devam etmektedir. Bu sebeple Yunanistan'da doğup, Amerikan eğitimi almak isteyen öğrenciler, memleketlerinden uzakta İstanbul'da değil, kendi ülkelerinde okumayı tercih etmiş olabilirler. Çin'e döndüğünde, buradan gelen öğrencilerin bir kısmının Şangay Amerikan Okulu'n-

⁷ Elif Evrim Şencan Gürtunca, **Robert Kolej'de Öğrenim Gören Türk Öğrenciler Üzerine Prosopografik Bir Çalışma (1863-1971)**, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2017, s. 161-165.

⁸ Orlin Sabev, **Spiritus Roberti, Shaping New Minds and Robert College in the Late Ottoman Society (1863-1923)**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2014, s. 174.

⁹ A.e., s. 178.

da okuduğu ve Kolej’e bu sebeple, aynı türden eğitim almak için geçiş yaptığı, örneklerden görülmektedir.¹⁰ Hatırlatılması gereken bir diğer husus da; Kolej’in kurucusu Hamlin’in, İstanbul’dan önceki çalışma yerinin Çin olduğu ve buraya Board tarafından gönderildiğidir.¹¹ Diğer ülkelerin sayısı ise birer ikişer olmak üzere düşük düzeyde seyretmektedir.

Tabloların tamamı değerlendirildiğinde; RC’nin öğrenci profilinin, hem Türkiye hem de Avrupa ve ABD ölçeğinde geniş olduğu; az sayıda da olsa, hem Türkiye’nin en ücra köşelerinde, hem de Balkanlar başta olmak üzere, Avrupa ülkelerinde doğan öğrencilerden oluştuğu söylenebilir. Bu geniş coğrafyada doğan öğrenciler, RC’nin çok kültürlü ortamını oluşturmakta ve kuruluş amacına da hizmet etmektedir. Bunun yanında, İstanbul dışında doğup, Kolej’e gelen öğrencilerin birçoğunun, Amerikan okullarından geldiği, alıştıkları eğitim anlayışını devam ettirmek istedikleri söylenebilir. Amerikan okullarından gelmeyenlerin ise, doğdukları şehirlerdeki tanınan ve maddi durumu iyi olan ailelerden oldukları tespiti yapılabilir.

DOĞUM YERLERİ	YILLAR						Genel Toplam
	1863-1922	1923-1933	1934-1944	1945-1955	1956-1966	1967-1971	
İstanbul	1	10	303	623	139	-	1076
Büyük Şehirler	-	5	125	320	92	2	544
Orta ve Küçük Ölçekli Şehirler	2	2	145	346	70	-	565
İlçeler	3	61	217	51	-	-	332
Yabancı Ülke	-	5	22	35	8	-	70
Genel Toplam	6	83	812	1375	309	2	2587

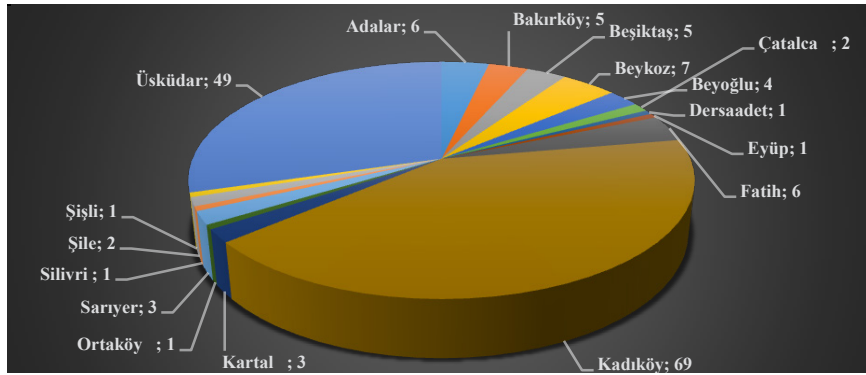
Tablo 1: Öğrencilerin Doğum Yerlerinin Yıllara Göre Dağılımı

¹⁰ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Özbek Düzey öğrenci dosyası.

¹¹ John Freely, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, 2014, s. 18.

BÜYÜK ŞEHİRLER	YILLAR						Genel Toplam
	1863 - 1922	1923 - 1933	1933 - 1944	1945 - 1955	1956 - 1966	1967 - 1971	
Ankara	-	-	47	163	61	-	271
Antalya	-	-	3	13	-	-	16
Bursa	-	5	23	31	10	-	69
İstanbul	1	10	303	623	139	-	1076
İzmir	-	-	48	98	18	2	166
Trabzon	-	-	4	15	3	-	22
Genel Toplam	1	15	428	943	231	2	1620

Tablo 2: Öğrencilerin Doğduğu Büyükşehirler ve Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 3: İstanbul Doğumlu Öğrencilerin Doğduğu Semtlerin Dağılımı

ORTA VE KÜÇÜK ÖLÇEK	YILLAR					Genel Toplam
	1863-1922	1923-1933	1934-1944	1945-1955	1956-1966	
Adana	-	1	11	40	4	56
Adıyaman	-	-	-	1	-	1
Afyon	-	-	7	5	2	14
Amasya	-	-	-	14	1	15
Antakya	-	-	-	4	1	5
Artvin	-	-	1	2	-	3
Aydın	-	-	2	4	-	6
Balıkesir	-	-	5	6	-	11

Bayburt	-	-	-	1	-	1
Bilecik	-	-	1	-	-	1
Bolu	-	-	3	1	3	7
Burdur	-	-	-	6	3	9
Çanakkale	-	-	2	3	1	6
Çankırı	-	-	-	3	-	3
Çorum	-	-	1	2	-	3
Denizli	-	-	1	3	1	5
Diyarbakır	-	-	4	11	2	17
Edirne	-	1	2	2	1	6
Elazığ	-	-	3	7	2	12
Erzincan	-	-	-	4	1	5
Erzurum	-	-	2	13	3	18
Eskişehir	-	-	6	20	2	28
Gaziantep	-	-	10	9	5	24
Giresun	-	-	1	3	4	8
Gümüşhane	-	-	-	2	-	2
İğdır	-	-	1	1	-	2
Isparta	-	-	-	3	2	5
İskenderun	-	-	1	2	2	5
Kahraman- maraş	-	-	1	5	4	10
Kars	-	-	2	3	1	6
Kastamonu	-	-	2	-	-	2
Kayseri	-	-	9	13	3	25
Kırıkkale	-	-	1	1	-	2
Kırklareli	-	-	2	3	1	6
Kırşehir	-	-	-	1	1	2
Kocaeli	-	-	8	12	4	24
Konya	1	-	4	15	-	20
Kütahya	-	-	1	4	1	6

Malatya	-	-	5	5	-	10
Manisa	-	-	2	3	1	6
Mardin	-	-	1	5	-	6
Mersin	-	-	10	19	2	31
Muğla	-	-	5	3	-	8
Nevşehir	-	-	-	2	-	2
Niğde	-	-	-	2	1	3
Ordu	1	-	-	6	1	8
Rize	-	-	2	2	-	4
Sakarya	-	-	-	1	-	1
Samsun	-	-	9	21	-	30
Siirt	-	-	1	-	-	1
Sinop	-	-	-	-	1	1
Sivas	-	-	3	8	1	12
Tekirdağ	-	-	2	6	1	9
Tokat	-	-	1	3	1	5
Urfa	-	-	3	4	2	9
Uşak	-	-	1	13	1	15
Van	-	-	-	1	-	1
Yozgat	-	-	-	2	1	3
Zonguldak	-	-	6	11	2	19
Genel Toplam	2	2	145	346	70	565

Tablo 4: Öğrencilerin Doğduğu Orta ve Küçük Ölçekli Şehirlerin Yıllara Göre Dağılımı

YABANCI ÜLKELER	YILLAR				Genel Toplam
	1923-1933	1934-1944	1945-1955	1956-1966	
ABD	-	1	3	4	8
Afganistan	-	-	1	-	1
Almanya	-	-	1	-	1
Arnavutluk	1	-	-	-	1
Azerbaycan	-	-	1	-	1
Bulgaristan	3	1	5	-	9
Çek Cumhuriyeti	-	-	1	-	1
Çin	-	2	5	-	7
Fransa	-	2	1	-	3
Gürcistan	-	1	-	-	1
Irak	-	1	1	-	2
İngiltere	-	-	3	1	4
İran	-	1	-	-	1
İsrail	-	-	1	-	1
İtalya	-	1	-	-	1
Japonya	-	2	1	1	4
Kanada	-	-	1	-	1
Katar	-	-	1	-	1
Lübnan	-	-	1	-	1
Macaristan	-	1	-	-	1
Makedonya	-	2	4	-	6
Özbekistan	-	-	1	-	1
Romanya	-	-	2	1	3
Suriye	-	1	1	-	2
Suudi Arabistan	-	-	-	1	1
Yunanistan	1	6	-	-	7
Genel Toplam	5	22	35	8	70

Tablo 5: Öğrencilerin Doğduğu Yabancı Ülkelerin Yıllara Göre Dağılımı

2. Öğrencilerin Babalarının Meslekleri

RC’de okuyan öğrencilerin doğum yerleri ile ilgili yapılan tespitlere babalarının meslekleri ile ilgili bilgiler de eklenince, Kolej’de okuyan öğrencilerin aile yapısı ile ilgili fikir sahibi olmaya bir adım daha yaklaşmış olacaktır. Öğrencilerin babalarının meslekleri ile ilgili veriler, elit bir grubu teşkil eden bu öğrencilerin, bahsi geçen durumunun aileden gelme olup olmadığına bakmak için gerekmektedir. Elimizdeki verilerle, 1.623 öğrencinin baba meslekleri hakkında bilgi edinilmiş olup, Tablo 6 oluşturulmuştur. Bu tasnif yapılırken, yine Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi ayrı ayrı incelenmiş; fakat bu sefer Cumhuriyet öncesini bir bütün olarak değil, kırılma noktaları göz önünde bulundurularak (Kolej’in kuruluşundan II. Meşrutiyet’e, II. Meşrutiyet’ten I. Dünya Savaşı’na, Dünya Savaşı ve Milli Mücadele) kendi içinde dönemlere ayrılmıştır. Dönemleme Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo, meslek alanlarına göre tasnif edildiğinden, miktar ve oranları, bize babaların mesleklerinin hangi kategoriye girdiğini, ne tür işlerle geçimlerini sağladıklarını ve refah düzeylerini gösterirken, sosyal tabakalaşmanın neresinde olduklarını da vermekte; incelenen dönem boyunca bunlarda meydana gelen değişim de, babaları yoluyla öğrencilerin sosyal tabakadaki yerlerinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Tabloya bakıldığında; Osmanlı Hanedanı mensubundan işçiye kadar sosyal tabakanın en üstünden en altına, geniş bir meslek yelpazesi bulunduğu; devlet veya özel sektörün her katmanından mesleğin temsil edildiği görülmektedir. İncelenen meslek grupları arasında devlet sektöründen din adamları (%0.37); özel sektörden ise işçiler (%4.13) ile esnaf ve zanaatkarlar (%4.50) en düşük profilli meslek grubu olarak sayılabilir. Bu meslek grupları, bütün meslek gruplarının sadece %9’unu oluşturmaktadır. Geriye kalan meslek gruplarını (toplamın %91’i) teşkil edenler; üst, ortanın üstü ve orta gruptan gelmektedir. Ortanın üstü ve orta gruptan gelenlerin, RC’deki eğitimleri sayesinde ileriki yaşamlarında elit bir hayat sürme şansları yüksektir. Üst tabakadan gelenler ise, RC’de, elit olma durumlarını sürdürmektedirler. Diğer bir ifadeyle; RC’nin, bir yandan, %91’lik dilimi oluşturan gruplardan biri olan üst tabakadan gelenlerin, kendilerini ve değerlerini yeniden üretmeye aracı olduğu; diğer yandan, yine aynı yüzdellik dilimin içinde yer alan

(%91), orta, ortanın üstü; ilaveten yukarıda sözü edilen %9’luk dilimde yer alan düşük profilli ailelerin çocuklarına, yani yeni nesillere, elit olma bilincinin verildiği yer olduğu söylenebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde; devlet ve özel sektör olarak ayrılan iki kategorinin tüm zamanlar için toplamının sırasıyla %49.85 ve %48.55 oranlarıyla birbirine çok yakın olması ilgi çekicidir. Bahsedildiği üzere, %49.85 oranı ile devlet sektörü, az bir oranla da olsa önde gelmektedir. RC’nin kurulmasına ve eğitime devam etmesine, özellikle ilk dönemlerde devletin şiddetle karşı çıktığı, dolayısıyla Türk öğrenci sayısının az olduğu; ancak II. Meşrutiyet’ten sonra (1908) sayılarının arttığı bilinmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere; devlet sektöründekilerin çocuklarını RC’ye göndermesi 1909 yılı itibarıyla başlamış ve çoğunlukla da, orta üstü ve üst düzey devlet memurları çocuklarını Kolej’e göndermiştir. Öğrencilerin dosyaları ayrıntılı incelendiğinde; bu kişilerin, hükümet üyeleri, vali ve mebus olduğu görülmektedir. Cumhuriyet döneminde de yine devlet görevlilerinin çocukları ağırlıktadır. Her iki dönem için şu örnekler ilgi çekicidir: Cumhuriyet öncesinde Enver Paşa, RC’nin bir misyoner okulu olduğunu duymuş ve denetlemeye gitmiştir. Denetleme neticesinde RC’yi çok beğenmiş, dahası, kardeşi ve oğlunu Kolej’e kaydettirmiştir.¹² Cumhuriyet döneminde ise; Kolej, yeni çıkarılan bütün kanun ve mevzuata uyarak izin verilen sınırlar dâhilinde hareket ederek, devletle muhalefete düşmeden, hatta devletin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değişiklikler yaparak hayatına devam etmiştir. Osmanlı’dan kalma pek çok yabancı okul, Cumhuriyet döneminde kapatılırken; RC’nin eğitim hayatına devam etmesi, devletle uyum içerisinde çalışması ve devletin üst düzey eleman ihtiyacını karşılaması sebebiyle mümkün olabilmiştir. Devlet görevlilerinin RC’nin bu tutumuna cevabı, çocuklarını RC’ye göndermek ve bu suretle Kolej’i fiilen desteklemek olmuştur. 1927 yılında, Mustafa Kemal Atatürk’ün, manevi kızları Zehra (Zehra Aylin) ve Sabiha’yı (Sabiha Gökçen), ismi o dönem ACG (American College for Girls) olan, kız kısmı hazırlık bölümüne kaydettirdiği¹³; İsmet İnönü’nün de, 1923 yılında kardeşini okula öğrenci olarak yazdırdığı bilinmektedir.¹⁴

¹² Kanat Emiroğlu, “Bir Çocuk, Bir Okul, Dünya, Onların Tarihi”, **Bir Geleneğin Anatomisi: Robert Kolej’in 150 Yılı**, İstanbul, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2013, s. 436.

¹³ Freely, **a.g.e.**, s. 246.

¹⁴ Sabev, **a.g.e.**, s. 243.

Devlet görevlileri kategorisine bakıldığında; bu görevlilerin hanelan üyesi (%0.12) olmaktan başlayarak, bir kısmının üst düzey memur (%3.39) olduğu görülmektedir. Bunu, orta üstü devlet memuru (%21.26), askeri personel (%3.51) ve devlete bağlı olarak çalışan müdür, hâkim, öğretim üyesi, doktor gibi mesleki profesyoneller (%16.94) takip etmektedir. Yine devlete bağlı olarak çalışan din adamları (%0.37) ve nihayet devletten emekli olanların (%4.25) da mevcudiyetiyle, devlet sektörü kategorisinin %49.85'e ulaştığı görülür. Bu çok önemli bir bulgu olup, iyi tanımlanmış bir grup olan ve hem Osmanlı hem de Cumhuriyet dönemlerinde elit grubu teşkil eden devlet görevlilerinin Kolej'in insan coğrafyasının yarısını teşkil ettiğini göstermektedir. Bu %49.85'lik oranın %23.85'i, yani bu sektörün yarısına yakını, üst düzey devlet memuru, mesleki profesyonel ve askeri personel gibi elit grubu temsil eden mesleklerden oluşmaktadır. Bununla birlikte RC, Siyasal Bilgiler Fakültesi gibi, devlete bürokrat yetiştirme amacıyla kurulmuş bir okul değildir. Yani, RC, elit bir grubun kendisini sadece devlet görevlisi kategorisinde yeniden ürettiği bir okul değil; özel sektörde de, özellikle, sanat ve spor gibi farklı kategorilerde de elitlerin kendilerini ürettiği; elit olmayanların ise, RC sonrasındaki hayatlarında bu sınıfta yer almasına fırsat tanıyan bir okuldur. Diğer bir ifadeyle RC, üst tabakanın kendi içinde devam ettiği, diğerlerinin ise bir üst tabakada hayatını devam ettirebileceği bir araç olarak düşünülmektedir. Özel sektörden söz etmişken; %48.55 olarak tespit edilen bu kısmının alt meslek kategorilerine göre dağılımında, derece ve önem itibarıyla en üst sırayı %2.22 ile özel sektörde üst düzey şirket yöneticileri, %0.18 ile yabancı şirket çalışanları, %2.83 ile iş adamı ve sanayicilerin aldığı tablodan görülmektedir. Bankacılık ve finans çalışanları ile esnaf ve zanaatkârlar sırasıyla %4.81 ve %4.50 ile neredeyse eşit miktardadır. Özel sektör grubunun içerisinde en fazla miktarı %22.49 ile tüccar grubu teşkil etmektedir. Yine öğrencilerin dosyalarına bakıldığında; ithalat-ihracat işinden balık, ipekli kumaş, tiftik, tütün, un vb. mamullerin ticaretiyle uğraşanların yer aldığı bu grup, yeni palazlanan, kendileri fazla eğitim almamış fakat çocuklarına iyi eğitim aldirmek isteyen zengin grubunu temsil ettiği tespit edilmektedir. Bu sebeple tüccar grubu, çocuklarının elit gruba dâhil olmasını isteyen aileleri temsil etmesi bakımından önemlidir. %4.50 oranındaki tarım ve hayvancılık sektörü çalışanları ve %4.13 oranındaki

işçi miktarını, %1.36 ile serbest meslek sahipleri, %1.11 ile sanatkâr ve %0.43 ile basın-yayın görevlileri takip etmektedir. %1.60 oranındaki vefat edenler, meslekleri bilinmediğinden, her iki gruba dâhil edilmeden tabloda ayrıca verilmiştir.

Bu genel çözümlemenin ardından, öğrencilerin arşivlenmiş kişisel dosyalarından yola çıkarak mesleklere ve bunlardaki değişime ilişkin daha detaylı değerlendirmeler yapılmıştır. Aşağıda Tablo 6’da, en üstte yer alan Osmanlı Hanedanı üyesi kısmında görüldüğü üzere; iki kişi RC’ye kayıt yaptırmış ve bir süre devam etmiştir. Bunlardan biri, Sultan II. Abdülhamid’in büyük oğlu Şehzade Mehmed Abdulkadir’in oğlu Şehzade Mehmed Orhan’dır. Babası Abdülkadir, annesi Mihriban, adresi ise Beşiktaş Serencebey Yokuşu’dur. RC’ye gelmeden önce özel eğitim almış ve Kolej’e gündüzlü olarak kaydedilmiştir. Mehmed Orhan 1909 doğumlu olup, RC Arşivi’ndeki öğrenci dosyasındaki kayıtlara göre 14 Eylül 1923’de, yani 14 yaşında RC’ye kaydolmuştur.¹⁵ Bir yıldan az bir süre, yaklaşık altı ay RC’de kaldığı tahmin edilmektedir. Çünkü 3 Mart 1924 tarihinde Osmanlı Hanedanı’nın yurtdışına çıkarılmasıyla ilgili kanunun ardından, en geç on gün içerisinde tüm hanedan mensuplarının yurtdışına çıkması istenmiştir. Bu kadar süre bile beklemeden hanedan mensupları sürgüne gitmek üzere İstanbul’dan ayrılmıştır. Mehmed Orhan’ın da bu tarihler civarında yurtdışına çıktığı kesin olarak söylenebilir. Babasının mesleği okul kayıtlarına “prens” olarak geçen Mehmed Orhan’ın, kayıt tarihini takip eden ilkbaharda hilafetin kaldırılmasının ardından, hanedanın yurt dışına çıkarılmasıyla, kendisi de okuldan ayrılmaya mecbur kalmıştır. Bu durumda, tahmin edildiği gibi, yaklaşık altı ay kadar Robert Kolej’de kaldığı rahatlıkla söylenebilir. Kendisinin RC’deki akademik durumunu gösteren herhangi bir kayıt/belge yoktur. Ancak, RC’de öğrendiği İngilizce ile II. Dünya Savaşı sırasında, Amerikan ordusunda tercüman olarak çalışmıştır.¹⁶ Osmanlı Hanedanı’nın diğer üyesi Salih Kemaleddin 30.8.1921 tarihinde okula kayıt yaptırmıştır. Arşiv kayıtlarında babası, “Sultanın damadı S. E. Salih Paşa” olarak kaydedilmiş; adresi de, Nişantaşı Teşvikiye Münire Sultan Sarayı/Yalısı olarak belirtilmiştir. Daha

¹⁵ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Mehmed Orhan öğrenci dosyası.

¹⁶ John Freely, “An Ottoman Prince at Robert College”, *RC Alumni Magazine*, Sayı: 17, s. 18, <http://rcwww.robcoll.k12.tr/Alumni-Development/RCQuarterly/RC%20Quarterly/RCQ017.pdf> (Son Erişim Tarihi: 13.04.2017).

önce özel eğitim alan Salih Kemaleddin 18.6.1908 doğumlu olduğundan, RC'ye 13 yaşında kaydolduğu hesaplanabilir. Baba Salih Paşa, Abdülhamid devri sadrazamlarından Tunuslu Hayreddin Paşa'nın oğludur ve Sultan Abdülmecid'in torunu Münire Sultan ile evlidir. Kayıtlarda "Sultan" olarak bahsedilen kişi, Sultan Reşad'dır. Münire Sultan, Sultan Reşad'ın öz kardeşinin kızıdır. Bu sebeple de, Münire Sultan'ın kocası Salih Paşa da, Sultanın/Sultan Reşad'ın damadı olarak zikredilmiştir.¹⁷

RC öğrencilerinin baba meslekleri arasında üst grupta, başbakan, çeşitli bakanlar, ataşe, diplomat, belediye reisi, mebus-milletvekili, vali, kaymakam ve delege gibi devlet görevlileri yer almaktadır. Bu üst düzey devlet memurları içinde ismi ilk zikredilmesi gerekenlerden biri Başbakan Adnan Menderes'in oğlu Aydın Menderes'tir. Aydın Menderes, Çankaya İlkokulu'nu bitirdikten sonra, 26.6.1957 tarihinde Kolej'e sınavla girmiş ve yatılı (leyli) olarak kaydolmuştur. Annesi ev hanımı, adresi de Çankaya Camlı Köşk olarak belirtilmiştir.¹⁸ Süregelen siyasi olaylar sebebiyle Aydın Menderes'in Kolej'i bitirmesi mümkün olmamıştır.

Sayı 55 olan üst düzey memur grubunun okul ücretinin yarısını ödeyerek eğitimlerine devam ettiği bilinmektedir. İlaveten, iki kardeş birden Kolej'e gidiyor ise, ücrette otomatik olarak indirim yapılmaktadır.¹⁹ Her iki durumun RC'yi, Cumhuriyet döneminde üst düzey memur grubu için cazip hale getirdiği söylenebilir. Bahsi geçen üst düzey devlet memurlarına bakıldığında, vekillerin sayısının fazlalığı göze çarpmaktadır. Öğrenci dosyalarından edindiğimiz bilgilere göre; 25 mebus/vekil çocuğunu RC'ye yazdırmayı uygun bulmuştur.²⁰ Vekiller haricinde bu kategoride bulunan 2 İçişleri Bakanı ve 1 Harbiye Nazırı önemli meslekler olup, İçişleri Bakanlarından biri Osmanlı, diğeri Cumhuriyet dönemine; Harbiye Nazırı ise Cumhuriyet dönemine denk gelmektedir. İçişleri Bakanı Cemil Bey'in oğlu Muzaffer Cemil, 1925-1926 yılları, diğeri İçişleri Bakanı Celal Bey'in oğlu Ömer Celal ise 1911-1914 yılları arası; Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın oğlu Orhan Cemal ise, 1926-1927 yılları

¹⁷ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Salih Kemaleddin öğrenci dosyası.

¹⁸ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Aydın Menderes öğrenci dosyası.

¹⁹ Sabev, a.g.e., s. 252.

²⁰ Şencan Gürtunca, a.g.e., s. 182.

arasında Kolej’de okumuştur.²¹ 8 vali, çocuğunu RC’ye göndermiş olup sadece 2 tanesi Osmanlı dönemine denk gelmektedir. Osmanlı döneminde RC’ye çocuklarını gönderen valiler, Beyrut ve Suriye-Harran valileridir. Üst düzey devlet memuru grubunu, 345 kişi ile devlet memurları kategorisi takip etmektedir. Devlet sektöründeki en kalabalık grubu teşkil eden bu kişilerin arasında; müdür, gümrük çalışanları, çeşitli memurlar, mutemet, müfettiş, öğretim üyesi vs. bulunmaktadır. Bu grubu, 57 kişilik askeri personel ve 275 kişilik mesleki profesyoneller takip etmektedir. Askeri personel içinde; deniz kuvvetleri çalışanları, ordu komutanı, albay, subay, amiral, kumandan, jandarma, astsubay, askeri temyiz mahkemesi müdde-i umumisi, havacı, kıdemli üstçavuş, binbaşı, Bolu sayıları, teğmen, general ve korgeneral bulunmaktadır. Mesleki profesyoneller grubu içerisinde ise; doktorlar 97 kişi ile ilk sırayı almakta; bunu 76 kişi ile mühendisler, 55 kişi ile avukatlar ve 21 kişi ile eczacılar takip etmektedir. 6 din adamı ve 69 emekli ile devlet sektörü grubunun toplamı 809’a ulaşmaktadır. Bunlar arasında din adamlarının 5’i Müslüman, 1’i ise Hristiyan din görevlisidir.²² Hoca, imam, Mevlevi şeyhi, vaiz ve Mardin Protestan Kilisesi iskifi görevleri olan din adamlarından, Müslüman olanların çocuklarını RC’ye göndermesi ilginç bir durum arz etse de; Kolej’in din adamlarının çocuklarını ücretsiz kabul etmesinin bunda tesiri olduğu düşünülebilir.²³ İmam olan Halil Hilmi’nin oğlu Hilmi Ruşdi, İstanbul Cibali’de ikamet etmektedir ve 1924’de RC’ye girmiştir.²⁴ Ne tür bir hoca olduğu tespit edilemeyen, ancak cami hocası olduğu sanılan Said Ahmet’in oğlu Nusret Ali 1927 yılında giriş yapmıştır.²⁵ Babası vaiz olan iki kişinin ikisi de Mardin doğumlu olup, biri Talas (1935 girişli Abdülkerim Şefik) diğeri de Tarsus Amerikan Koleji (1936 girişli İbrahim Gönenc) mezunudur.²⁶ Dolayısıyla, RC’ye gelmelerinin sebebi bellidir. Babası Mevlevi şeyhi olan Mustafa Ali, Gaziantep doğumludur; Antep Rüşdiyesi mezunu ve 1934 girişlidir. Babası hoca olan Nusret

²¹ **Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi**, Muzaffer Cemil, Celal Ömer ve Orhan Cemal öğrenci dosyaları.

²² Şencan Gürtunca, **a.g.e.**, s. 173-180.

²³ Sabev, **a.g.e.**, s. 250.

²⁴ **Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi**, Hilmi Ruşdi öğrenci dosyası.

²⁵ **Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi**, Nusret Ali öğrenci dosyası.

²⁶ **Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi**, Abdülkerim Şefik ve İbrahim Gönenc öğrenci dosyaları.

Ali, İstanbul doğumludur, 1927’de RC’ye girmiştir ve Üsküdar’da ikamet etmektedir.²⁷ Yapılan araştırmalar, genelde yabancı okullara giden öğrencilerin Batı kültüründen etkilenmiş veya heteredoks ailelerden geldiğini göstermektedir.²⁸ Devlet sektöründe çalışan grubun sayısının diğer özel sektör grubundan fazla olmasından çıkarılacak netice; Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerindeki elit grupların geçimini devletten sağlayan üst ve ortanın üstünde eğitim almış, devlete bağlı gruplar olduğudur.

Özel sektör kısmında, çeşitli özel şirket yöneticileri 36 kişi, yabancı firma çalışanları 3 kişi, iş adamı, sanayici, fabrikatör vb. 46 ve bankacılık ve finans 78 kişi olarak sıralanmaktadır. Esnaf ve zanaatkâr grubunda ise 73 kişi bulunmaktadır. Bu gruptakilerin türü oldukça fazladır ki; aralarında, Mahmutpaşa Çarşısında dükkan sahibi, bakırcı, hırdavatçı, berber, bijuterici, ciltçi, defter imalatçısı, demirci, dükkân sahibi, ekmekçi, fırıncı, manifaturacı, halıcı, hazır elbise, imalatçı, kafe ve kahvehane sahipleri, kantinci, kavaf, kirışçi, kitapçı, kuaför, kunduracı, lokantacı, manav, manifaturacı, marangoz, mobilyacı, mücevher dükkânı sahibi, otel çalışanı, oto tamircisi, otomobil satıcısı, şekerlemeci, tekeli ve Yeni Bursa Pazarı esnafı bulunmaktadır.²⁹ Bu gruptakiler arasında “İmparator’un kıyafet sorumlusu” şeklinde zikredilen bir meslek de bulunmaktadır ki; bahsedilen “İmparator”, Osmanlı Sultanı V. Mehmed Reşad olup; kıyafet sorumlusu da öğrenci Sabit Nejdî’in babası Mehmet Sabit’tir.³⁰

Sanatkâr grubu olarak ayrılan 18 kişilik kategoride; fotoğrafçı, opera ve tiyatro sanatçısı, orkestra şefi, ressam, heykeltıraş, dekoratör, ressam, radyo sunucusu, yazar, yönetmen, Devlet Tiyatroları çalışanı ve yapımcı yer almaktadır. Fotoğrafçı dışındaki sanatkarların tamamı Cumhuriyet döneminde denk gelmektedir. Osmanlı döneminde denk gelen Ferid (Mehmed) Naim adlı öğrencinin babası Ferid İbrahim Ağa’nın, Yeni Postahane karşısında bir dükkânı olup;³¹ bu dükkân ilk Türk fotoğrafhanesi olarak tarihe geçmiştir.

²⁷ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Mustafa Ali öğrenci dosyası.

²⁸ Roderic Davison, “Osmanlı Türkiye’sinde Batılı Eğitim”, **Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Editör: Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, 5. Baskı, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2012, s. 672.

²⁹ Şencan Gürtunca, **a.g.e.**, s. 73-180.

³⁰ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Sabit Nejdî öğrenci dosyası.

³¹ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Ferid (Mehmed) Naim öğrenci dosyası.

1898 yılından beri fotoğraf çeken Ferid İbrahim, 1908 yılında Türkiye’deki ilk fotoğraf kulübünü kurmuştur.³² Naim Gören de, babası gibi fotoğrafçılığı tercih etmiştir. Öğrenci Ahmet Şerif Koman’ın heykeltıraş babası İlhan Fuat Koman ise, Anıtkabir’de mozoleye çıkan merdivenlerdeki Sakarya Meydan Muharebesi rölyeflerini yapan kişidir.³³

Tüccar grubu, özel sektörün en kalabalık grubu olup; bu kategoride 365 kişi yer almaktadır. Tablo 6’ya bakıldığında, tüccarlardan daha kalabalık başka bir kategori görülmemekte; Osmanlı döneminde toplam sayı 41 (%11.23) iken, 1923-1971 yılları arası bu sayı 324’e (%88.77) çıkmaktadır. Balık, gıda, ithalat-ihracat, ipekli kumaş, kıyafet, manifatura, tiftik, tuhafiyeye, tütün, un ve zahire tüccarlarının yer aldığı bu gruba, bir seyyar satıcı da dâhil olmaktadır. Babası seyyar satıcı olan İbrahim Kabakçı, 1963-1964 yıllarında RC’ye kayıt yaptırmış ve başarılı bir öğrenci olmasından dolayı, tüm Kolej eğitimi boyunca burslu okumuştur. Zeytinburnu Ortaokulu’nu bitirdikten sonra RC’nin açtığı sınava girerek kazanan bu idealist öğrenciye neden RC’de okumak istediği sorulduğunda; Amerika’da okumak istediğini, bunun için de lisan bilmesi gerektiğini, lisanı da en iyi RC’de öğreneceğini söylemiştir. Kabakçı, Kolej’i bitirince, İstanbul Teknik Üniversitesi Madencilik Bölümü’nde okumaya devam etmiştir.³⁴ Bu tekil örnek, babası seyyar satıcı olup sosyal tabakanın en altında yer alan bir insanın, çok iyi bir eğitim alarak elit olma şansını yakaladığını, RC’nin buna fırsat verdiğini göstermektedir. Tarım ve hayvancılık altında sıralanan 73 kişilik meslekler arasında çiftçiler 52 kişi ile en fazla yeri almaktadır. Bunlar, sıradan çiftçiler olmayıp, çiftliği veya arazisi olarak tarımla geçinen zengin insan grubunu oluşturmaktadır. Serbest meslek grubundaki 22 kişi arasında, mimar, müteahhit, eksper, sigortacı, otel sahibi; 7 kişilik basın yayın grubunda ise, tercüman, editör, gazeteci bulunmaktadır.³⁵

Özel sektör grubundaki esnaf ve zanaatkar grubu, aynı kategorideki %4.13 oranındaki işçi grubuyla bir araya gelip; devlet sektörün-

³² Taha Toros, “İlk Türk Fotoğrafhanesi ve Ferit İbrahim”, <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/5811/001582408010.pdf?sequence=1> (Son Erişim Tarihi: 14.04.2017).

³³ Deniz Çantay, “Edirne’nin Leonardo Da Vinci’si; İlhan Koman...”, <http://www.ankaraantikacilik.com/ilhan-koman> (Son Erişim Tarihi: 14.04.2017).

³⁴ **Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi**, İbrahim Kabakçı öğrenci dosyası.

³⁵ Şencan Gürtunca, **a.g.e.**, s. 173-180.

deki %0.37'lik orandaki din adamı grubuyla birleştğinde, yukarıda sözünü ettiğimiz %9'luk düşük profilli meslek grubu oluşmaktadır. Bu kategoride yer alan bekçi Dursun Kabansu, RC'nin kapı görevlisi olup, oğlu Kaya Yabansu'yu buradan aldığı bursla okutmuş; oğlu başarı gösterip RC'nin ardından Central University'yi kazanmıştır.³⁶ Bir garson olan Mustafa Semiz de, oğlu Ali Semiz'i RC'nin verdiği tam burs ve Fulbright burslarıyla okutmuştur.³⁷

Baba meslekleri ile ilgili elde edilen sonuçlar kısaca özetlenirse; RC'deki öğrencilerin büyük çoğunluğunun hali hazırda elit, üst düzey eğitim almış veyahut varlıklı gruba dâhil olduğu, daha az bir kısmı için ise RC'nin elit olma yolunu açtığı söylenebilir. Bunların oranını hesaplamak için ortanın altında ve düşük gelire sahip meslekler bir araya getirilerek toplanmış ve bu gruba ait yüzde bulunmuştur: RC öğrencilerinin %19.29'u, babalarının orta, ortanın altı ve düşük profilli meslekleri dolayısıyla elit gruba dâhil değildir. Kalan %80.71'i de elit, eğitilmiş veya zengin ailelerden gelmektedir ki; bu grup için RC, kendi sosyal sınıfını yeniden üretme yeridir. Baba meslekleri arasında üst ve orta üstü devlet memurluğunun ağırlıklı olduğunu ve en fazla yeri işgal ettiğini yukarıda ifade etmiştik. %24.65 ile bu grup en büyük yeri kaplamaktadır. Bunu özel sektör içerisinde %22.49 ile tüccar grubu takip etmektedir. Bu durum göstermektedir ki; üst düzey devlet memuru olan babalar, hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde, Batı'ya açık olmanın getirisini görmüşler ve oğullarının da bundan istifade etmesini istemişlerdir. Osmanlı dönemindeki bu babalar, Batı dili bilmenin önemini kavramışlardır. Zamanla farkına varılan bu özelliğin, oğulları tarafından da kazanılması ve daha da ileri giderek Batılı tarzda eğitim almanın yükselmenin önemli bir kaldıraç olduğunu fark edilmesi, oğullarının Batı tarzı eğitim veren okullara yönlendirilmesine yol açmıştır. Osmanlı'nın son döneminde tüccar miktarının, özel sektördeki diğer kategorilerden fazla olması, hatta en yüksek sayıyı karşılaması; devlet sektöründe ise devlet memuru babaların aynı durumda oluşu, bu mesleklerdeki babaların çocuklarını elit eğitime yönlendirdiğini göstermektedir. Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde ise (1923-1933); tüccar miktarının ani artışı (206 kişi), fakat takip eden dönemdeki (1934-1944) hızlı düşüşü (8 kişi), (bkz. Tablo 6), Cumhuriyet'in

³⁶ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Kaya Yabansu öğrenci dosyası.

³⁷ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Ali Semiz öğrenci dosyası.

ilk yıllarında tüccar babaların Osmanlı dönemindeki tercihlerini devam ettirdiğini göstermekteyken; sonrasındaki düşüş, bir yandan II. Dünya Savaşı sebebiyle tüccarlardaki düşüşle açıklanırken; diğer yandan, tüccarlığa devam edenlerin, açılan muadil okullara çocuklarını yönlendirdiğini düşündürmektedir. Aynı dönemlerde, devlet sektöründe, 1923-1933 arası mesleki profesyonellerin; özel sektörde ise bankacılık ve finans kategorisindekilerin çoğunlukla çocuklarını RC’ye gönderdiği tablolardan izlenebilmektedir. Diğer yandan hem Osmanlı hem de Cumhuriyetin üst düzey yöneticilerinin çocuklarının RC’ye gitmesi ilginçtir. Bu durum, II. Abdülhamid sonrasına, yabancı okullarla ilgili görüşlerin daha yumuşadığı II. Meşrutiyet dönemine rastlamaktadır. Osmanlı dönemi söz konusu olduğunda, üst düzey devlet görevlilerin oğullarını RC’ye özellikle İngilizce öğrenmeleri için gönderdiği, diğer derslerle ilgilenmedikleri bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde ise bu durum, Lozan Antlaşması (1923) sonrasına, azınlıklara ve yabancılara sağlanan imtiyazların kaldırıldığı ve yabancı okulların denetim altına alındığı ilk yıllara rastlamaktadır.

MESLEKLER	YILLAR									GENEL TOPLAM	YÜZDELER
	1863-1908	1909-1913	1914-1918	1919-1922	1923-1933	1934-1944	1945-1955	1956-1966	1967-1971		
DEVLET SEKTÖRÜ											
Osmanlı Hanedanı Üyesi	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2	0,12%
Üst Düzey Devlet Memuru	-	9	4	4	24	3	-	8	3	55	3,39%
Devlet Memuru	-	9	17	16	105	3	2	115	78	345	21,26%
Askeri Personel	-	5	3	7	23	4	1	6	8	57	3,51%
Mesleki Profesyonel	-	1	4	10	58	7	5	114	76	275	16,94%
Din Adamı	-	-	-	-	3	3	-	-	-	6	0,37%
Emekli	-	2	4	2	26	-	-	24	11	69	4,25%
TOPLAM	-	26	32	40	240	20	8	267	176	809	49,85%
ÖZEL SEKTÖR											
Özel Sektörde Yönetici	-	1	1	2	10	-	2	12	8	36	2,22%
Yabancı Şirketlerde Çalışanlar	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	0,18%
İş Adamı ve Sanayici	-	-	5	-	11	-	3	13	14	46	2,83%
Bankacılık ve Finans	-	6	5	1	25	1	3	16	21	78	4,81%
Esnaf ve Zanaatkar	-	-	2	3	20	1	2	26	19	73	4,50%
Sanatkar	-	-	1	-	2	-	-	8	7	18	1,11%
Tüccar	1	7	14	19	206	8	5	82	23	365	22,49%
Tarım ve Hayvancılık	-	4	4	1	33	2	-	15	14	73	4,50%
Serbest meslek	-	-	-	-	7	1	1	13	-	22	1,36%
Basın-Yayın	-	-	-	-	1	-	-	4	2	7	0,43%
İşçi	-	1	-	-	16	-	2	30	18	67	4,13%
TOPLAM	1	19	32	26	331	13	18	221	127	788	48,55%
Vefat Edenler	-	4	1	3	12	-	-	6	-	26	1,60%
GENEL TOPLAM	1	49	65	69	583	33	26	494	303	1623	100,00%

Tablo 6: Öğrencilerin Babalarının Mesleklerinin Kategorilere ve Yıllara Göre Dağılımı

3. Öğrencilerin Daimi Ev Adresleri

Öğrencilerin kalıcı ev adresleri, diğer bir ifadeyle yaşadıkları şehir ya da ilçe hakkında edinilen bilgilerin, öğrencilerin doğum yerleri ile ilgili yapılan tespitlerle birbirini tamamlaması gerekmektedir. Örtüşmesi beklenen bu iki tespit ve baba meslekleriyle ilgili bilgilerin bir araya getirilmesi, öğrencilerin sosyal arka planlarını tanımlamak için gereken en önemli verilerin tamamlanmış olması demektir.

Öğrencilerin kalıcı ev adreslerine dair sorgulamanın neticeleri, Tablo 7’de verilmiştir. Tablo 9, öğrencilerin adreslerini büyükşehir bazında gösterirken; Tablo 10, orta ve küçük ölçekli şehir bazında göstermektedir. En nihayetinde ailesi yurt dışında yaşayanların sayıları Tablo 11’de görülebilir hale gelmiştir.

Bütün verilerin genel olarak tasniflendiği Tablo 7’ye bakıldığında; 3.079 öğrenciye dair bilgi derlendiği görülmektedir. Öğrencilerin kalıcı adreslerinin önemi, onların nerede yaşadığı ve Türkiye’nin neresinden İstanbul’a, RC’ye okumaya geldiğini göstermesinden kaynaklanmaktadır. Tabloda, öğrencilerin en büyük kısmının 1.766 kişi ile İstanbul’da ikamet ettiği görülmekte; bu miktar öğrencilerin yarısından fazlasına tekabül etmekte ve İstanbul merkezli bir ikamete sahip olduklarını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle; yukarıda öğrencilerin doğum yerleri ile ilgili yapılan tespitlerle buradaki tespitler örtüşmekte, öğrencilerin çoğunluğunun İstanbul’dan geldiği doğrulanmaktadır. İstanbul’dan sonra, sırasıyla; diğer büyük şehirlerde ikamet edenler 401, orta ve küçük ölçekli şehirlerde ikamet edenler 338, ilçelerde ikamet edenler 118 ve yabancı ülkelerde ikamet edenler 24 öğrencidir. Rakamlardan da görüldüğü üzere; İstanbul ve büyük şehirlerden ilçelere doğru bir azalma söz konusudur. Yabancı ülkelerin azınlıkta olması zaten tabiidir. Dolayısıyla, bu verilerden çıkan en önemli netice de; RC’nin İstanbul ve büyük şehirlerde ikamet edenlerin ağırlıklı olarak okuduğu, şehir merkezli bir okul olduğudur.

İstanbul’da ikamet eden öğrencilerin semtlere göre dağılımını gösteren Tablo 8’de görüldüğü üzere; İstanbul’un hemen her yerinden öğrenci RC’ye gelmektedir. En yüksek sayıda öğrenci (273 kişi) Beşiktaş’ta ikamet etmektedir. Modern bir semt olan Beşiktaş’ı, yine Avrupa yakasında bulunan, fakat bu sefer muhafazakâr bir semt olan Fatih’in 256 öğrenci ile takip etmesi ilginçtir. Şişli 229 ve Beyoğ-

lu 216 öğrenci ile en kalabalık ikametinin olduğu semtler arasındadır. Bu semtlere, 104 öğrenci ile Sarıyer eklendiğinde; en fazla öğrencinin Avrupa yakasındaki semtlerde oturduğu, bunun da tabii olduğu söylenebilir. Anadolu yakasında ise; Kadıköy 231 kişi ile dikkat çekerken, Kadıköy’den uzaklaştıkça öğrencilerin ikamet yerlerinin gitgide azaldığı görülür. Diğer bir ifadeyle İstanbul Avrupa yakasında Beşiktaş, Fatih, Şişli, Beyoğlu, Sarıyer; Anadolu yakasında ise Kadıköy ve Üsküdar önde gitmektedir.

Kolej’in bulunduğu Bebek semtinin Beşiktaş’ta olduğu düşünülmüşse, okula yakın yerlerde oturanların, Kolej’e rağbet ettiğini söyleyebiliriz. Osmanlı’nın son dönemlerinde açılan Mülkiye Mektebi’nin Fatih’te olduğu ve devlet dairelerinin kurulmasıyla semtin, memurların yaşam alanı olmaya başladığı bilinmektedir. Ayrıca bu semtte, hem Mülkiye mektebinin varlığı, hem de Gedikpaşa Amerikan Okulu’nun bulunması, buradan RC’ye gelenlerin sayısının çokluğunu açıklamaktadır. Öğrencilerin baba meslekleri sorgusunda, devlet memurlarının çocuklarını RC’ye gönderdiği, hatta özel sektörle oranın yaklaşık yarı yarıya olduğu saptanmıştı. Fatih’te ekseriyetle devlet memurlarının yaşadığı da daha önce ifade edilmişti. Bu durumda, şu zamana kadar yapılan tespitler birbirini destekler nitelikte olmuştur. Diğer bir ifadeyle; doğum yerleri, baba meslekleri ve ailelerin adresleri sorgusunda yapılan tespitler birbirleriyle örtüşmektedir. Beyoğlu’ndaki sayının Cumhuriyet döneminde arttığı bilinmektedir. Baba meslekleri sorgusunda altı çizildiği gibi; Cumhuriyet’in ilk yıllarında yeni bir Türk tüccar kesim doğmuş ve bu şahıslar hem yaşamak hem de çalışmak için Beyoğlu’nu tercih etmişlerdir. Yine aynı sorgudan hatırlanacağı gibi; bu dönemde (1923-1933) çocuğunu RC’ye gönderen tüccarların sayısı hızlı şekilde artmıştı. Baba mesleği sorgusundaki tüccar sayısının, adres sorgusundaki Beyoğlu semtindeki sayıyla aynı dönemlerde artması ve azalması, yine tespitleri doğrulamaktadır. Kadıköy’e gelince; bilindiği üzere, Kadıköy Anadolu yakasında olup, Bebek’te olan Kolej’e ulaşım oldukça zordur. Anadolu yakasında yaşayan aileler, Kolej’den, çocuklarını yatılı almasını talep etmektedirler. Aksi takdirde ulaşım çok zor olduğundan, RC’yi tercih edememektedirler. Kolej ise, sınırlı sayıdaki yatak kapasitesini şehir dışından gelen öğrencilere ayırmaktadır. Bu sebeple Kadıköy’den gelen öğrenci sayısının, ancak Cumhuriyet sorasında, ulaşım olanaklarının genişlemesiyle arttığı söylenebilir.³⁸

³⁸ Şencan Gürtunca, a.g.e., s. 193-194.

Üsküdar, Üsküdar Amerikan Koleji'ne ev sahipliği yapmakta ve iki okul arasında öğrenci geçişleri yapıldığı bilinmektedir. Tablo 8'deki dağılımın geneli değerlendirildiğinde; Beşiktaş, Beyoğlu ve Fatih gibi Avrupa yakası semtleri ile Kadıköy ve Üsküdar gibi Anadolu yakası semtlerinin ön plana geçtiği ve öğrencilerin ağırlıklı olarak bu semtlerde ikamet ettiği söylenebilir. Bu semtlerden Avrupa yakasındakiler miktar olarak daha fazla olup Batı'yı temsil ederken; diğeri ise Anadolu yakasında ve çok daha az miktarda olup Doğu'yu temsil etmekte, böylece her iki temsilin RC'de bir arada olması ilginç bir tablo sunmaktadır. Modern ile muhafazakâr semtlerden RC'ye öğrenci geldiği, ikamet edilen semt yelpazesinin oldukça geniş olduğunu gösteren bu tablo, RC'deki insan coğrafyasının çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Tablo 9'da görüldüğü üzere; İstanbul dışındaki büyük şehirlerdeki ikamet, toplamda 409'a ulaşmakta; bu şehirler içerisinde Ankara ilk sırayı alırken, bunu sırasıyla İzmir 144, Bursa 38 ve Trabzon 7 öğrenci ikameti ile takip etmektedir. RC'deki Türk öğrenci sayısının Cumhuriyet dönemiyle birlikte artmakta olduğu yapılan tespitlerde görülmektedir. Bu açıdan şehirleri sırasıyla analiz ettiğimizde; 1928 yılında açılacak olan Türk Maarif Cemiyeti'ne kadar, çehresi değişen Ankara'da, öğrencilerin gidebileceği yabancı dille eğitim yapan herhangi bir okul olmadığı için, Cumhuriyet döneminde Ankara'dan gelen öğrenci sayısının 20'ye çıkması tabiidir. Osmanlı döneminde ise, Ankara'daki gençlerin ihtiyacını karşılayacak bir okul olmaması sebebiyle aileler, RC'yi tercih etmektedirler. O dönemde Ankara'da oturan bir aile, çocuğunu RC'ye okumaya gönderiyorsa, o ailenin elit/tanınmış bir aile olması kuvvetle muhtemeldir. Örneğin; Ankara'dan gelen Süheyl Muhlis, Çankaya'da oturmaktadır (Çankaya'nın o dönemlerde barındırdığı sınıfı göz önünde bulundurmak gerekir) ve babası Emlak Bankası idare meclisi azasıdır.³⁹ Ankara'dan gelen bir diğer öğrenci, Şakir Ziya, Ankara eşrafının ileri gelenlerinden tüccar ve Cumhuriyet döneminde Ankara milletvekilliği yapmış Kınacızade Şakir'in oğludur.⁴⁰ İzmir, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, en çok öğrenci gönderen büyük şehir olarak görülmektedir. O dönemde İzmir'de varlığını sürdüren iki Amerikan Koleji olan Uluslararası Kolej ve Göztepe Amerikan Koleji'nde eğitim aldıktan sonra RC'ye

³⁹ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Suheyl Muhlis öğrenci dosyası.

⁴⁰ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Şakir Ziya öğrenci dosyası. Ankara Kale-sindeki Kınacızade Konağının bu aileye ait olması ihtimal dâhilindedir.

geçmek isteyen çok sayıda öğrenci olduğu arşiv belgelerinden bilinmektedir. Uluslararası Kolej’de 1923 yılında, 30 öğrencinin 27’sinin Türk olduğu tespit edilmiştir.⁴¹ Kontenjanı dolan bu okula gidemeyen öğrencilerin veya bu okulda okuyup daha üst eğitim almak isteyen öğrencilerin RC’ye gelmek istemeleri doğaldır. Bursa’dan gelen Suha Mahmud, Gedikpaşa Amerikan Okulu’ndan, Bursa Amerikan Koleji’ne geçmiş, buradan da RC’ye gelmiştir.⁴² Ayrıca 1928 yılında kapatılan Bursa Amerikan Koleji’ndeki öğrencilerin transfer olacağı muadili tek okul RC’dir. Cumhuriyet döneminde önde giden üç büyük şehir (Ankara, İzmir, Bursa) bir arada değerlendirildiğinde; 1928 yılında Türk Maarif Cemiyeti’nin açıldığını ve 4-5 yıl bu kurumda öğrenim görmenin ardından aynı nitelikte yüksek eğitim almak isteyen Ankaralı öğrencilerin bir sonraki durağının RC olacağını hesaplamak çok zor değildir. 1934-1944 döneminde Bursa ve İzmir’deki sayı pek değişmemiş, Ankara’daki sayı ise artmıştır. 1950’li yıllarda Robert Kolej yüksek eğitime başladığından, Türk Maarif Cemiyeti’nde liseyi bitmiş öğrencilerin büyük bir kısmı RC’ye, bir kısmı da 1956 yılında açılan ODTÜ’ye geçiş yapmıştır. Bu sebeple 1945-1955 döneminde Ankara’dan gelen öğrenci sayısı artmış, ODTÜ’nün kuruluşu sebebiyle de 1956-1966 döneminde düşmüştür. 1934 yılında İzmir Uluslararası Kolej’in kapanması, öğrencilerinin tamamına yakınının RC’ye geçmesine sebep olmuş olabilir. Öğrencilerin, orta ve küçük ölçekli şehirlerdeki ikâmet adreslerinin yıllara göre dağılımı Tablo 10’da gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere; toplamda 338 olan ikamet arasında, en fazla ikamet 50 öğrenci ile Adana’ya aittir. Bunu Samsun 38, Mersin 27, Gaziantep 22, Konya 20, Eskişehir 15, Kocaeli 14, Zonguldak 11 ve Afyon 10 ikamet ile takip etmektedir. Diğer şehirlerdeki ikamet sayısı 10’un altındadır. Görüldüğü üzere; orta ve küçük ölçekli şehirlerin yelpazesi, Edirne’den Kars’a tüm Türkiye’yi kapsayacak kadar geniştir.

Öğrencilerin ilçelerdeki ikamet adreslerinin dağılımı; Adapazarı, Edremit, Tarsus, Ayvalık ve Bandırma olarak sıralanmaktadır. Orta ve küçük ölçekli şehirlere nazaran sayının az olmasına rağmen, yelpazenin geniş olması ilgi çekicidir. Öyle ki, Divriği, Erbaa, Midyat ve Milas’tan öğrencilerin geliyor olması, Türkiye’nin en uçra köşe-

⁴¹ Sezer Arıç, a.g.e., s. 105.

⁴² Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Suha Mahmud öğrenci dosyası.

lerinden de RC'ye öğrenci geldiğini göstermektedir. Adapazarı'ndaki yoğunluk, bir yandan, Cumhuriyet döneminde kurulan fabrikalar ve buna bağlı olarak şehrin değişen çehresine uyum sağlayan insan nüfusunun çocuklarını RC'ye göndermek istemeleriyle, diğer yandan da İstanbul'a yakınlığıyla açıklanabilir. Ayrıca İzmit-Bahçeçik Amerikan Okulu'ndan, RC'ye geçiş yapılmış olması da kuvvetle muhtemeldir. Tarsus ise, yine Tarsus Amerikan Koleji'nin varlığı ve iki Amerikan koleji arasındaki öğrenci transferinin yoğunluğuyla açıklanabilir. Tabloya bakıldığında; Tarsus'daki sayı 1945-1955 yıllarında artışa geçmiştir. Bu yıllar, RC'nin yüksek öğrenime adım attığı yıllar olup, Tarsus Amerikan Koleji'nde liseyi tamamlamış bir gencin, Türkiye'de aynı niteliklerde öğrenimine devam etmesi için, RC'ye gitmekten başka bir seçeneği yoktur.⁴³

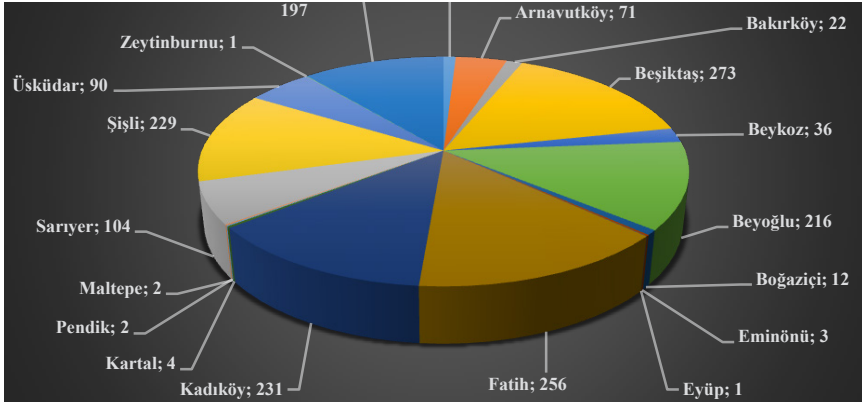
Öğrencilerin yabancı ülkelerdeki toplamda 25'e ulaşan ikamet adreslerini gösteren Tablo 11'e göre Suriye'de 5, Amerika'da 3, Kıbrıs'da 3 ve Romanya'da 3 ikamet adresi mevcuttur. Diğerleri, eski Osmanlı topraklarına dâhil olan Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Irak ve Lübnan gibi ülkeler ile Almanya ve İngiltere gibi Avrupa ülkeleridir. RC'de okuyan ve ikameti yurtdışında olan öğrencilerin civar ülkelerden olduğu görülmektedir. Orta Doğu coğrafyasından (Suriye, Irak, Lübnan ve Kıbrıs) toplam 10, Balkanlar'dan (Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Romanya) 8, Orta ve Doğu Avrupa'dan (Almanya, Polonya) 2 ikamet ve Batı Avrupa'da yer alan İngiltere'den 1 ikamet karşılaştırdığımızda en yüksek rakamın Orta Doğu'dan olması ve Osmanlı döneminde yoğunlaşması ilgi çekicidir. En yüksek sayının Suriye'de olması, yine üstteki tespitleri doğrular niteliktedir. Suriye valisinin çocuğunu RC'ye gönderdiği, baba meslekleriyle ilgili sorguda belirtilmişti. Suriye'yi önemli kılan bir başka husus da; Syrian Protestant College'in varlığı ve 1920'lerde adını Beyrut Amerikan Üniversitesi olarak değiştirmesidir. Bu kolej üniversiteye dönünce (1920), lise çağlarında olan öğrencilerin alternatifinin RC olması, her iki kolejin de Christopher Robert'in gözetiminde kurulmuş olmasından dolayı şaşırtıcı değildir. Balkan ülkelerinde ikamet eden öğrencilerin de Osmanlı ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerine rastlaması, bu dönemlerde buralardaki Osmanlı tesi-

⁴³ Şencan Gürtunca, a.g.e., s. 200-201.

riyle; ABD, İngiltere ve Almanya ikametinin tamamıyla Cumhuriyet dönemine rastlaması ise, Cumhuriyet dönemindeki ilişkilerle alakalı olsa gerekir. 1933 yılından sonra, Yunanistan’dan RC’ye öğrenci gelmediği görülmektedir. 1924 yılında kapatılan Merzifon Amerikan Koleji’nin, eğitimine Selanik’te Anatolia College ismi altında devam ettiğini ve Yunanistan’da yaşayıp Amerikan eğitimi almak isteyen gençlerin kendi ülkelerinde ve kültürlerinde öğrenim görmeyi tercih edebileceğini bir kez daha vurgulamak isteriz.

ADRESLER	YILLAR						TOPLAM
	1863-1922	1923-1933	1934-1944	1945-1955	1956-1966	1967-1971	
İstanbul	188	609	346	498	125	-	1.766
Büyük Şehirler	9	74	103	157	57	1	401
Orta ve Küçük Ölçekli Şehirler	13	80	92	115	38	-	338
İlçeler	6	34	26	37	15	-	118
Yabancı Ülkeler	6	8	2	5	3	-	24
Ailesiyle Aynı Adreste Oturduğunu Gösteren Veriler (Ayrıca Bir Adres Yazmamaktadır)	102	287	24	17	2	-	432
TOPLAM	324	1092	593	829	240	1	3.079

Tablo 7: Öğrencilerin İkamet Adreslerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 8: Öğrencilerin İstanbul’daki İkamet Adreslerinin İlçelere Göre Dağılımı

BÜYÜKŞEHİRLER	YILLAR						TOPLAM
	1863-1922	1923-1933	1934-1944	1945-1955	1956-1966	1967-1971	
Ankara	4	20	51	104	40	-	219
Antalya	-	-	1	-	-	-	1
Bursa	1	11	11	10	5	-	38
İstanbul	188	609	346	498	125	-	1766
İzmir	3	40	40	46	14	1	144
Trabzon	1	5	1	-	-	-	7
TOPLAM	197	685	450	658	184	1	2175

Tablo 9: Öğrencilerin Büyükşehirlerdeki İkamet Adreslerinin Yıllara Göre Dağılımı

ORTA VE KÜÇÜK ÖLÇEKLİ ŞEHİRLER	YILLAR					Genel Toplam
	1863-1922	1923-1933	1934-1944	1945-1955	1956-1966	
Adana	1	12	9	24	4	50
Afyon	-	2	5	3	-	10
Aksaray	-	-	-	1	-	1
Amasya	-	1	-	3	-	4
Aydın	-	-	-	1	1	2
Balıkesir	-	1	4	1	2	8
Bolu	-	2	1	1	1	5
Burdur	-	-	1	-	1	2
Çanakkale	-	-	2	1	1	4
Çankırı	-	1	-	-	-	1
Denizli	-	-	1	-	-	1
Diyarbakır	-	-	4	1	1	6
Edirne	-	-	-	1	1	2
Elazığ	-	1	-	2	1	4
Erzincan	-	1	-	-	1	2
Erzurum	1	-	1	-	1	3
Eskişehir	-	5	7	1	2	15
Gaziantep	-	8	7	5	2	22
Giresun	-	3	1	-	1	5
Hatay	1	-	1	6	-	8
İğdır	-	-	-	1	-	1
İsparta	-	1	-	-	-	1
Kahramanmaraş	-	1	-	-	-	1

Kars	-	-	1	-	-	1
Kayseri	-	2	1	4	1	8
Kırklareli	-	-	1	1	1	3
Kocaeli	-	-	7	3	4	14
Konya	4	7	1	8	-	20
Kütahya	-	-	-	2	-	2
Malatya	-	-	3	1	-	4
Manisa	-	1	1	-	2	4
Mardin	-	-	1	1	-	2
Mersin	1	4	9	10	3	27
Muğla	-	-	4	3	-	7
Ordu	-	-	1	3	-	4
Rize	-	3	2	-	-	5
Sakarya	-	-	1	-	-	1
Samsun	1	18	6	9	4	38
Sivas	1	1	-	3	1	6
Şanlıurfa	-	1	1	1	1	4
Tekirdağ	1	2	2	2	-	7
Tokat	1	-	-	-	1	2
Uşak	-	-	1	5	-	6
Van	-	-	-	1	-	1
Yozgat	1	-	1	1	-	3
Zonguldak	-	2	4	5	-	11
Genel Toplam	13	80	92	115	38	338

Tablo 10: Öğrencilerin Orta ve Küçük Ölçekli Şehirlerdeki İkamet Adreslerinin Yıllara Göre Dağılımı

YABANCI ÜLKELER	YILLAR						Genel Toplam
	1863-1922	1923-1933	1934-1944	1945-1955	1956-1966		
ABD	-	-	1	-	2	3	
Almanya	-	1	-	-	-	1	
Arnavutluk	1	-	-	-	-	1	
Bulgaristan	-	1	1	-	-	2	
Bulunamayanlar (Bay Pye - din okulu)	-	1	-	-	-	1	
Irak	1	-	-	-	-	1	
İngiltere	-	-	-	1	-	1	
Kıbrıs	1	1	-	-	1	3	
Lübnan	1	-	-	-	-	1	
Polonya	-	-	-	1	-	1	
Romanya	-	3	-	-	-	3	
Suriye	1	1	-	3	-	5	
Yunanistan	1	1	-	-	-	2	
Genel Toplam	6	9	2	5	3	25	

Tablo 11: Öğrencilerin Yabancı Ülkelerdeki İkamet Adreslerinin Yıllara Göre Dağılımı

4. Öğrencilerin Ailelerinin Bildiği Diller

Öğrencilerin ailelerinin bildiği yabancı dillerin sorgulanmasının, öğrencilerin sosyal arka planlarını belirlemede önemli olacağı düşünülmüş ve Tablo 12 oluşturulmuştur. Bu konuda toplam 1.915 aile hakkında bilgi derlenmiştir. Velilerin %67'sinin İngilizce bildiği sonucu, İngilizce'nin en yaygın dil olarak ön planda olduğunu göstermiştir. Aynı tabloda, ailelerin bildiği dillerin 15 tür olduğu da görülmektedir. İngilizceyi, 239 kişi ile Fransızca ve 118 kişi ile Almanca izlemekte; bunları Yunanca 21, İtalyanca 16, Arapça 8, Yugoslavca 8, Ermenice 7 kişi ile takip etmektedir. Bulgarca, Sırpça ve Rusça vb. dillerinin ise birkaç kişi tarafından bilindiği görülmektedir. Öncelikle aileler, dolayısıyla da öğrenciler arasında İngilizce'nin öne çıkması, ailelerin Anglo-Sakson dünyası ve kültürü ile iletişim halinde oldukları; RC adaylarının henüz Kolej'e gelmeden, bu kültürün tesiri altında yetiştikleri şeklinde yorumlanabilir. Düşük oranlar için örnekler üstünden açıklama yapmak doğru olacaktır: Tabloya bakıldığında İsveççe bilen aile sayısının sadece 1 adet olduğu görülmektedir. Ahmet Şerif Koman isimli bu öğrencinin ailesinin İs-

veç’te yaşıyor olması, ailenin bu dili bilmesini açıklamaktadır.⁴⁴ Bir diğer örnek ise; Tamer Tunca’nın annesinin Romence, babasının da Bulgarca bilmesidir. Tamer Tunca Edirne’de yaşamaktadır.⁴⁵ Buna bağlı olarak ailenin Tunca soyadını, Tunca Nehri Bulgaristan’dan doğup Edirne’ye aktığı için almış olma ihtimali yüksektir. Diğer bir ifadeyle; ailenin bildiği dillerle, aldıkları soyad ve yaşadıkları yer birleştirilince, bu ailenin mübadeleyle Türkiye’ye gelmiş olma ihtimali yükselmektedir. Bu ailenin bildiği dillerin Bulgarca ve Romence olması hiç şaşırtıcı değildir. Buradan, ailelerin, Türkiye’ye gelmeden önce yaşadıkları veya iş sebebiyle gittikleri ülkelerdeki dilleri biliyor olduğu ve ailelerin Batı dili bilmenin önemini kavrayıp bunu çocuklarına aktardıkları söylenebilir. Ailenin bildiği diller, öğrencilerin sosyal arka planlarının bir parçası olarak değerlendirilmekte ve dünyaya açık ve iletişim halinde olma durumları hakkında fikir vermektedir. Ebeveynlerin çeşitli dilleri bilmesi onları elit yapan niteliklerden biridir ki; elde edilen neticeler, elit bir grupla uğraşıldığını göstermektedir. Ailelerin azalan sırayla İngilizce, Fransızca ve Almanca bilmeleri, yine azalan sırayla, siyaseten dünyaya hâkim olan ülkelerin dillerini bildiklerini; hâkim kültüre aşina olduklarını göstermektedir. Bu neticeler, öğrencilerin ağırlıklı olarak batı Avrupa kültürünü tanıdıkları, dolayısıyla Kolej’e gelmeden önce temsil ettiği dünyaya aşina oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Yabancı Diller	Anne	Baba	Aile*
İngilizce	251	308	660
Fransızca	55	94	239
Almanca	10	52	118
Bulgarca	1	4	1
Yunanca	2	6	21
İspanyolca	1	3	4
İtalyanca	3	5	16
Ermenice	1	-	7
Arapça	6	8	8
Farsça	-	1	6
İsveççe	-	1	-
Yugoslavca	1	4	8
Romence	1	-	3
Rusça	-	2	2

⁴⁴ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Ahmet Şerif Koman öğrenci dosyası.

⁴⁵ Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü Arşivi, Tamer Tunca öğrenci dosyası.

Sırpça	-	2	-
TOPLAMLAR	332	490	1093
GENEL TOPLAM			1915

* Aileden kasıt anne, baba veya kardeşdir.

Tablo 12: Anne, Baba ve Aile Üyelerinin Bildiği Yabancı Diller

Sonuç

Yukarıda yapılan çalışmada, öğrencilerin doğum yerleri, babalarının meslekleri, ailelerin ikamet yerleri ve ailelerinin bildiği yabancı diller bir araya getirilerek, Robert Kolej’de 1863-1971 yılları arası okuyan Türk öğrencilerin sosyal arka planları, karakterlerinin şekillendiği ortam ve toplum içindeki yerleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin doğum yerlerine dair bilgiler ile Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’si’nin hangi bölgesinden geldiklerine dair verilere göre; RC’nin beslediği kitlenin ağırlıklı olarak şehirli olduğu, tek tük sayıda ve serpiştirilmiş halde küçük ilçelerden gelen öğrencilerin de bulunduğu, çok az kısmının ise yurtdışında doğarak geldiği görülmüştür. Bu bulgular; Kolej’deki insan coğrafyasının esasta İstanbul ve büyük şehirli olduğunu, bu şehirler arasında da Ankara, İzmir ve Bursa’nın öncülük ettiğini, yelpazenin bir miktar ilçelere kaydığını göstermektedir. Bu ilçelerin, daha önce buralarda Amerikan okullarının bulunduğu yerler olması, Kolej ile bağlantısını açıklamaktadır. Bu kişilerin, alıştıkları eğitim anlayışını Cumhuriyet’le birlikte yıldırdığı daha çok parlayan ve Türk öğrenciler arasında prestiji yükselen Robert Kolej’de devam etmek istedikleri yapılan tespitlere dahildir. Bu tip okullardan gelmeyenlerin ise, doğdukları şehirlerdeki tanınan ailelerden oldukları ya da babalarının meslekleri sebebiyle maddi durumlarının çok iyi olduğu gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin sosyal arka planları hakkında bilgi edinmek üzere, Kolej’de okuyan öğrencilerin halihazırda elit gruptan gelip gelmedikleri, babalarının meslekleri ve ikamet adresleri üzerinden de tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin babalarının mesleklerine bakıldığında; ortanın üstü ve üst düzey mesleklere sahip oldukları, az miktarda öğrencinin babalarının mesleklerinin düşük profilde olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle; öğrencilerin büyük çoğunluğu zaten elit gruba dâhildir; Kolej eğitimi ise, bu elit olma durumunu devam ettirmenin eğitimsel bir aracı niteliğindedir. İkamet adres-

leri üzerine yapılan çalışmanın neticesinde ise; öğrencilerin yarıdan fazla kısmının İstanbul’da ikamet ettiği tespit edilmiştir. Bunu, büyük, orta ve küçük ölçekli şehirlerde ikamet edenler takip etmektedir. Büyük şehirlerde önde gidenler, aynı doğum yerleri sorgusundan edinilen sonuçlar gibi Ankara, İzmir ve Bursa olarak sıralanmakta ve tespitlerin doğruluğu güçlenmektedir. İlçelerde ikamet edenlerin oranı oldukça düşük olup, yabancı ülkelerde ikametinin azınlıkta olması zaten tabiidir. Dolayısıyla, İstanbul merkezli ve şehir ağırlıklı bir ikamet söz konusu olduğu, buradan da öğrencilerin ailelerinin şehirli olduğu neticesine ulaşılmaktadır. Hem baba meslekleri, hem de ikamet adresleri bir arada değerlendirildiğinde; Kolej öğrencilerinin sosyal arka plan bakımından halihazırda şehirli ve elit ailelerden geldiği sonucuna varılabilir. Öğrencilerin ailelerinin bildiği dillere dair yapılan sorgulamaların sonucu ise; onların elit sosyal arka planları ile ilgili yapılan tespitleri güçlendirmektedir. Ailelerin bildiği diller arasında İngilizce’nin en fazla bilinen dil olarak ortaya çıkması, ailelerin Anglo-Sakson dünyası ve kültürünü bildiklerini; İngilizceden sonra, sırasıyla Fransızca, Almanca ve İtalyanca bilmeleri de, ailelerin kültürel bakımdan Avrupa’yı tanıdıkları ve aşına olduklarını göstermektedir. Bu sonuç, ailelerin bir Batı diline hakim olmanın açtığı kapıların bilincinde oldukları, dolayısıyla, çocuklarını yabancı bir okula göndermede tereddüt etmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu tespitlerin tamamı bir arada değerlendirildiğinde; öğrencilerin RC öncesindeki aile yapılarının elit olduğu ve buna bağlı olarak, sosyal arka planları bakımından da elit gruba dahil oldukları neticesi çıkmaktadır. Özetle; RC öğrencileri çoğunlukla hali hazırda şehirli, elit ve iyi eğitim almış veyahut varlıklı, tanınmış ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Az bir miktardaki öğrenci ise, bu yapının dışında olup; bu kişiler Kolej’de özel bursla okumakta ve Kolej’den aldıkları eğitim sayesinde, ileriki hayatlarında elit gruba dahil olma şansı elde etmektedirler.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Catalogue of Students, 1913-1980, Robert Kolej Bingham Hall, Arnavutköy Kampüsü Arşivi.

Öğrenci Dosyaları, Robert Kolej Bingham Hall, Arnavutköy Kampüsü Arşivi.

Students of Robert College (1919-1921), Robert College Records, 1919-1921, Box

No: 67, Folder No: 25, s. 1-2. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, New York.

2. Kitaplar

Büyükkaracı, Süleyman: **Türkiye’de Amerikan Okulları**, Konya, Yelken Basın Yayın, 2004.

Freely, John: **A History of Robert College**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2000.

_____ : **A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2014.

Greenwood, Keith M.: **Robert College: The American Founders**, İstanbul, Boğaziçi University Press, 2003.

Hamlin, Cyrus: **My Life and Times**, New York Public Library, 1893.

Kocabaşoğlu, Uygur: **Anadoludaki Amerika**, Ankara, İmge Yayınevi, 2000.

Sabev, Orlin: **Spiritus Roberti, Shaping New Minds and Robert College in the Late Ottoman Society (1863-1923)**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2014.

Sezer Arıç, Ayten: **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)**, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

Şencan Gürtunca, Elif Evrim: **Robert Kolej’de Öğrenim Gören Türk Öğrenciler Üzerine Prosopografik Bir Çalışma**, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2017.

Washburn, George: **Fifty Years in Constantinople**, Press Cambri-

dge, 1909.

Yıldız, Özgür: **Anadolu’da Amerikan Okulları**, İstanbul, Yeditepe
Yayınevi, 2016.

3. Makaleler

Çantay, Deniz: “Edirne’nin Leonardo Da Vinci’si; İlhan Koman...”,
<http://www.ankaraantikacilik.com/ilhan-koman>, (Son Erişim Tarihi:
14.04.2017).

Davison, Roderic: “Osmanlı Türkiyesinde Batılı Eğitim”, **Tan-
zimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, 5. Basım,
Editör: Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, İstanbul, 2015, İş
Bankası Kültür Yayınları, s. 667-681.

Emiroğlu, Kanat: “Bir Çocuk, Bir Okul, Dünya, Onların Tarihi”, **Bir
Geleneğin Anatomisi: Robert Kolej’in 150 Yılı**, 2013, s. 427-
447.

Freely, John: “An Ottoman Prince at Robert College”, **RC Alum-
ni Magazine**, Sayı: 17, 1999, [http://rcwww.robcol.k12.tr/Alum-
ni-Development/RC-quarterly/RC%20Quarterly/RCQ017.pdf](http://rcwww.robcol.k12.tr/Alum-
ni-Development/RC-quarterly/RC%20Quarterly/RCQ017.pdf)
(Son Erişim Tarihi: 13.04.2017).

Haydaroğlu, İlknur: “Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Okullar”,
Türkler, Ankara, 2001, s. 323-339.

Kocabaşoğlu, Uygur: “19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda
Amerikan Okulları”, **Osmanlı**, Cilt: 5, 1999.

Toprak, Zafer: “Robert Kolej”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklo-
pedisi**, Sayı: 6, İstanbul, 1993, s. 335-338.

Toros, Taha: “İlk Türk Fotoğrafhanesi ve Ferit İbrahim”,
<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/5811/001582408010.pdf?sequence=1> (Son Erişim Tari-
hi: 14.04.2017).